

№ 30 (719)
Жнівень 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Памяць: шануем знаных краязнаўцаў –** стар. 3
- ☞ **Знаходка: аўтографы беларусаў у бібліятэцы Кангрэса ЗША –** стар. 5
- ☞ **Выданне: памяць зямлі Лунінецкай –** стар. 6

Беларускі падворак запрашае

Местачковы фэст

На пачатку жніўня ў г.л. Мір Карэліцкага раёна прайшоў фестываль «Мястэчка».

Суботнім вечарам жыхары і госці гарадскога пасёлка пазнаёміліся з культурай народаў, што жылі ў Міры ў 1920 – 1930 гады. Татарскі, яўрэйскі, польскі, беларускі, цыганскі падворкі рассяліся на пляцоўцы і прыцягвалі не толькі запрошаных гасцей, але і звычайных прахожых, бо выстаець было цяжка: прысмакі гэтак вабілі, а танцы пад беларускія матывы заклікалі далучыцца да свята яшчэ задоўга да афіцыйнага пачатку.

Прадстаўнікі кожнай нацыянальнасці падрыхтавалі выступленні з песнямі і танцамі ў традыцыйных касцюмах. Цыганскі падворак запрасіў паўдзельнічаць у выкупе нявесты. Госці фестывалю весела дапамагалі маладому цыгану пераканаць усіх, што ён дастойны жаніцца з дачкою барона.

Пасля прадстаўлення ўсіх нацыянальнасцяў выдучыя прапанавалі студэнцкім атрадам з дзяржаўных прадпрыемстваў «Лукі-Агра» і «Птушка-фабрыка «Чырвонаярмейская» паўдзельнічаць у квэсце «Сцежкамі стагоддзя», арганізатарамі якога сталі Карэліцкі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці і Маладзёжны савет Карэліцкага раённага аб'яднання прафсаюзаў. Нягледзячы на тое, што перамаглі ўдзельнікі з «Лукі-Агра», дыпламы і салодкія прызы атрымалі абедзве каманды.

Прадстаўнікі культуры паклікалі журы на свае падворкі, каб пачаставаць нацыянальнымі стравамі і расказаць пра традыцыі. Так, члены журы пабачылі, як татары святкуюць з'яўленне на свет дзіцяці, праслухалі беларускія прыпеўкі, польскія песні, прысутнічалі на цыганскім вячэлі, даведаліся, што такое Сукот, і навучыліся танцаваць яўрэйскі танец.

За падрыхтоўку і крэатыў кожная нацыянальнасць была ўзнагароджаная дыпламамі і памятнымі падарункамі.

Напрыканцы арганізатары развіталіся з фэстам «Мястэчка – 2018» і павіталі «Мястэчка – 2019», які абавязкова адбудзецца.

*Аксана БАСЮК,
загадчык аддзела метадычнай работы
Карэліцкага РЦКІНТ
Фота Лізаветы МІЦІЛОВІЧ*

Выкуп нявесты

Яўрэйкі

Татарская нацыянальнасць

Жыве кірмаш няіснай вёскі

У пачатку жніўня ў аграпрадку Новыя Саматэвічы адбыліся Іллінскі кірмаш і адкрыццё памятнага знака вёскам Касцюковіцкага раёна, высленым пасля Чарнобыльскай катастрофы і адноўленым на новым месцы.

На жаль, не кожны мае магчымасць вярнуцца на малую радзіму, тым больш калі ад колішняй вёскі засталіся

толькі здзіцелыя садовыя дрэвы. Такі горкі лёс напаткаў родныя мясціны жыхароў аграпрадкі Новыя Саматэвічы. Чаму Новыя? Таму што старой вёскі Саматэвічы ўжо даўно не існуе: Чарнобыль загубіў. Але пра Саматэвічы будзе нагадваць знак на месцы дома, дзе нарадзіўся вялікі майстар беларускага слова Аркадзь Куляшоў.

Каб ушанаваць памяць пра свае родныя мясціны, пра іх праслаўленых ураджэнцаў, мясцовыя жыхары летась вырашылі стварыць помнік Саматэвічам і блізім вёскам. Ініцыятарам выступіў мясцовы ўраджэнец, а цяпер жыхар Мурманска Аляксандр Сцепаненка. Грошы на праект і пабудову помніка збіралі ўсе разам. Минуў год, і перад гулянем на традыцыйным Іллінскім кірмашы адбылося адкрыццё памятнага знака. Тыя, хто браў слова, не стрымлівалі слёз і ад болю ўспамінаў, і ад радасці, што задуманае добра атрымалася.

Праз гадзіну ж усе зноў весяліліся, як і нашыя продкі шмат гадоў таму на самым доўгачаканым кірмашовым гулянін на Іллю. Яно доўжылася больш як тры гадзіны, нягледзячы на саракаградусную спякоту! Мясцовыя жыхары не разыходзіліся да апошняга акорда тэатралізаванай канцэртнай праграмы, што падрыхтавалі ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці Новосаматэвіцкага клуба вольнага часу. Хочацца адзначыць, што з кожным годам на кірмашы становіцца больш здзіцелых гульнявых пляцовак, больш гандляроў. Дарчы прыйшлішы паказальныя конкурсы каманд раённага адзела па надзвычайных сітуацыях. Маленькія ўдзельнікі спрабавалі свае сілы ў кіраванні пажарным рукавом і тым самым давалі магчымасць усім

ахвочым трохі ахаладзіцца ад спякоты пад пырэкамі сцюдзёнай вады і палюбавацца на саматворную вясёлку.

У наступным годзе Іллінскі кірмаш абавязкова адбудзецца зноў. Ёсць упэўненасць, што

ўсе атрымаецца яшчэ лепш і з большым размахам!

Наталія ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара
цэнтралізаванай клубнай сістэмы
Касцюковіцкага раёна

Гомельскі «Палац»

У выдавецтве «Кнігазбор» пабачыў свет першы выпуск літаратурнага альманаха «Палац» Гомельскага абласнога аб'яднання ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў». Адкрывае нумар артыкул Юрыя Крышнева «Змест уступнага слова рэдактара», у якім змешчаны вытрымкі і цытаты з працаў удзельнікаў літаратурнага конкурсу «Мова ў маім жыцці» (праведзены да Міжнароднага дня роднай мовы гомельскім філіялам ТБМ).

У паэтычным раздзеле публікуюцца творы Генадзя Лапаціна, Крысціны Бандурынай, Віктара Яраца, Васіля Андрэйскага, Галіны Дашкевіч, Стасі Кацюргіной, Таісіі Мельчанка.

Празаічны адзел прадстаўлены творамі Анатоля Бароўскага, Вадзіма Болбаса, Міхася Даніленкі, Анатоля Капшэвіча, Міколы Сцепаненкі і інш.

Гісторыі Гомельшчыны і яе жыхароў прысвечаныя артыкулы Міколы Анісаўца «Званы мінуўшчыны гудуць», Міколы Ермакова «Церабаўша. Мая Айчына пасля чарнобыльскага палыну», Сяргея Балахонава «Цымус Гомеля», Анатоля Астапенкі «Там, дзе вырас славуты васілівец», Уладзіміра Лякіна «Спадзяванні. Калінкавічы: люты-сакавік 1917 года».

Пад рубрыкай «Літаратура-разнаўства» прапануюцца доклады Васіля Шчура «Верасніца – верасніца...». Асабліваці анамстыкону паэтычных твораў Галіны Дашкевіч, Людмілы Дземідзенка «...Но-

вья хочуць цымбаліць лады». Паэтычныя адметнасці слоўтварчасці маладнякоўцаў, Вольгі Шынкаранка «Калі ў радках душа гучыць». Рубрыка «Пабрацімства» змяшчае вершы дзвюх чарнігаўскіх паэтаў у арыгінале – па-ўкраінску.

Падрыхтаваў
Алесь САЧАНКА

На тым тыдні...

✓ **3 і 4 жніўня** ў в. Росіца Верхнядзвінскага раёна ўшанавалі **пакутніцкую смерць дабра-слаўных мучанікаў айцоў Антонія Ляшчэвіча і Юрыя Кашыры**. Вернікі з розных

фэсту маглі ўбачыць традыцыйныя рыцарскія баі, турнір лучнікаў, конныя забавы ад клуба «Залатая шпора», а ўдзел у прыгодніцкіх квэстах дапамагаў дарослым і дзецям акунц-

куткоў Беларусі прыехалі, каб прыняць ўдзел ва ўрачыстасці.

У 1943 г. у Росіцы праходзіла антыпартызанская карная аперацыя «Зімовы суд». Карнікі сагналі мясцовых жыхароў у стайно і падпалілі яе. Святары А. Ляшчэвіч і Ю. Кашыра адмовіліся пакінуць сваіх пародзінаў і разам з імі прынялі пакутніцкую смерць.

✓ **4 і 5 жніўня** ў Мсціславе праходзіла **свята сярэднявечнай культуры «Рыцарскі фэст»**. На плошчы Пятра Мсціслаўца адбылося шэсце рыцарскіх клубаў. Удзельнікі

дзіма. **Рэканструкцыя**, прымеркаваная да Года малой радзімы. Цесная сувязь з продкамі, любоў да дома, які мастак называе каўчэгам, – гэтыя тэмы амаль у кожным паляне. Яны напоўненыя глыбокімі філасофскімі развагамі аўтара і вельмі блізка глядачу.

✓ **8 жніўня** ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры, філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, пачала працаваць **выстаўка «Заचारаны музыкой» да 80-годдзя Ігара Лучанка**, народнага артыста БССР і СССР, кавалера ордэна Францыска Скарыны, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР і спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, старшыні праўлення Беларускага саюза кампазітараў. На выстаўцы прадстаўлены дакументальныя матэрыялы, фотаздымкі, рэчы І. Лучанка, віншаванні, граматы, афішы.

✓ **9 жніўня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь у межах Года малой радзімы адкрылася **мастацкая выстаўка «Шляхамі стагоддзяў»**. Экспазіцыя складаецца з выпускных працаў вучняў Слуцкай дзіцячай мастацкай школы, на якіх адлюстраваны архітэктурныя помнікі Беларусі: сядзібы, палацы, цэрквы ды інш. Крыніцай натхнення для маладых мастакоў сталі фотаматэрыялы аўтарскага праекта беларускага мастака і дызайнера Уладзіміра Цвіркі.

✓ **7 жніўня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася **персанальная выстаўка мастака Эдуарда Мацюшонка «Ра-**

Дзень памяці Якуба Коласа

13 жніўня 1956 года пайшоў з жыцця народны паэт Беларусі Якуб Колас (Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч). Яшчэ пры жыцці паэт быў адным з тых, хто ўвасабляў нашу нацыянальную літаратуру. Якуб Колас не толькі бліскучы майстар мастацкага слова, але і глыбокі інтэлектуал, аўтар неўміручых паэтычных шэдэўраў «Новая зямля» і «Сымон-музыка», юбілеі якіх сёлета адзначаюцца.

Дзейнасць знакамітага пісьменніка, яго роля і значэнне ў нацыянальным духоўным адраджэнні беларусаў высока ацэнены нашчадкамі. Чым далей, тым больш спраўджаюцца радкі беларускага паэта Пётруся Броўкі, прысвечаныя Якубу Коласу: «Твой сад цвіце ў радаснай краіне, ягоны шум прасторамі звініць, і доўга будзеш ты пад небам сінім ісці, спяваць, паэт, і жыць».

У гэты дзень памяці паэта Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа запрасіў на адкрыццё часовай экспазіцыі «Спяшаецца сэрца...» па малавядомых матэрыялах з фондаў музея, прысвечанай апошнім гадам жыцця народнага паэта, а таксама на аўтобусна-пешаходную экскурсію «Якуб Колас і Мінск».

Таксама адбыўся памінальны мітынг і ўскладанне кветак да магілы Песняра. Удзел у ім узялі літаратары, грамадскія дзеячы, мастакі, навукоўцы, прыхільнікі творчай спадчыны народнага паэта Беларусі. Перад прысутнымі са шчырым словам-зваротам выступіў сын Якуба Коласа Міхась Канстанцінавіч Міцкевіч.

Наш кар.

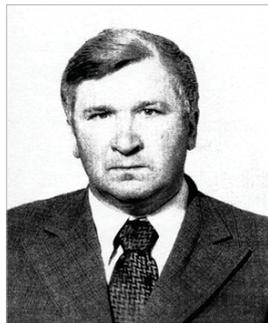
Голас з мінулага

У Гвянецкім музеі традыцыйнай культуры абдыслася запамінальная сустрэча рэжым прыхільнікаў творчасці краязнаўцы, публіцыста, паэта Генадзя Равінскага (1933 – 1999) з нагоды яго 85-гадовага юбілею.

Апафеозам культурніцкай акцыі была прамова Генадзя Антонавіча, зафіксаваная супрацоўнікамі музея ў сярэдзіне 1990-х гадоў на магнітафонную стужку.

Яго натуральны голас з знаёмымі інтанацыямі і нюансамі тэмбра гучаў на пачатку імпрэзы больш за гадзіну. Разварожаны ўспамінамі, прысутныя шчыра распавядалі пра чалавека, які быў у свой час аўтарытэтай асабаю не толькі для жыхароў Валожыншчыны, але і ў асяродку творчай інтэлігенцыі Беларусі.

У 2004 годзе ў выдавецтве «Рымска-каталіцкая парафія Святога Сымона і Святой Алены» дзякуючы намаганням сяброў і прыхільнікаў пачыналася свет унікальнай для нашага рэгіёна кніга Г. Равінскага «Млын жыцця». У выданні (тыраж 500 асобнікаў) сабраныя артыкулы, апаваданні,

Генадзь Равінскі

вершы, прысвечаныя гісторыі Валожыншчыны, слаўным дзеячам культуры і літаратуры Вінцэнта Дуніну-Марцінкевічу, Кастусю Каліноўскаму, Уладзіславе Луцэвічу, Канстанціну Буйло, Старому Уласу (Уладзіславу Сівому-Сівіцкаму), Канстанціну Паплаўскаму і іншым, жыццё якіх было звязанае з нашым краем. А літаратурная спадчына Г. Равінскага не толькі дае багату інфармацыю – яна прасякнутая вялікай любоўю да Бацькаўшчыны, клопатам пра яе будучыню.

На вечарыне гучалі вершы Рыгора Барадуліна, Ніла Гілевіча, Уладзімера Градоўкіна, Івана Асіпацкага, Дзмітрыя Краскоўскага, прысвечаныя ў розныя часы юбіляру. Адзначалася яго грамадская дзейнасць як дэпутата Гвянецкага сельсавета, дэлегата II і III з'ездаў Таварыства беларускай мовы і асабліва яго асветная дзейнасць на пасадзе дырэктара Шакуцёўскай школы.

Чым больш мінае часу, тым больш творчасць патрыёта Беларусі набывае актуальную запатрабаванасць у грамадстве.

Алег РАМАНОВСкі,
г.п. Гвянец

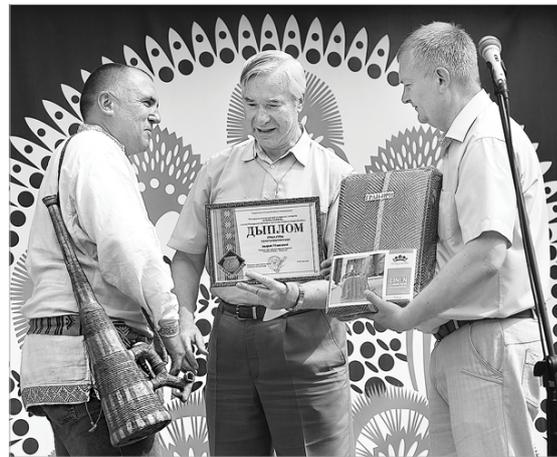
Ва ўмелых руках і гліна спявае

Ганчары, як і кавалі, спрад-веку ў Беларусі лічыліся чараўнікамі, пакліканымі забяспечыць урадлівасць зямлі. Шмат прыслоўяў і забабонаў было звязана з вырабам глінянага посуду. Лічылі, што калі ў час лепкі लागе вока гліне на посуд, то гаршчкі ў печы паб'е Пярун. Калі ганчар працаваў, забаранялася зычыць яму поспеху, інакш выраб пры абпале разваліцца.

Ганчарнае майстэрства перадавалася з пакалення ў пакаленне. Але ў майстра-кераміста з Дзяржынска, сябра Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Андрэя Мяцельскага не было ў радаводзе ганчароў, ён – першы. Яго прадзед Гілярый Доўнар быў на Койданаўшчыне – цяперашняй Дзяржыншчыне – працаўтым і заможным хлебаробам, а бацька Уладзімір Іванавіч славіўся як выдатны майстар па метале – з кавалка жалеза ён мог зрабіць неверагодныя рэчы.

Андрэю шанцавала на педагогаў. У Дзяржынскай школе мастацтваў любоў да малявання і лепкі з гліны яму прышчэпілі Наталля Ермаловіч і мастак Уладзімір Шчарбін. Затым Андрэй скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, дзе засвоіў поруч з ганчарствам тэхніку вырабу габеленаў, саломапляцення.

Першую пец (горан) па абпальванні гліны А. Мяцельскі зрабіў у 1995 г. У гэтай справе яму дапамог вядомы беларускі ганчар Леанід Панамаўраў, якога, на вялікі жаль, няма ўжо на гэтым свеце. Другую печ для вырабу чорназдымленай керамікі пабудоваў у 2010 г. на сваім падворку ў в. Андрэеўшчына Дзяржынскага раёна. Гэтую печ ён і сёння выкарыстоўвае ў сваёй працы.

Узнагароджанне Андрэя Мяцельскага

фон» – гліняную трубу сваёй работы.

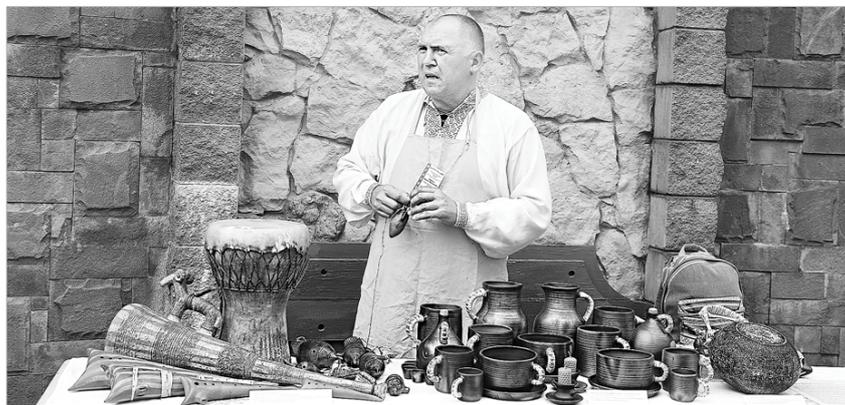
Сярод прыярытэтных напрамкаў дзейнасці Андрэя Мяцельскага першае месца займае дымлёная кераміка, на другім месцы музычныя інструменты: акарыны, світулькі, маракасы, гліняныя флейты, барабаны – для іх вырабу майстра выкарыстоўвае казіну або цялячую скуру. Дарэчы, у пачатку 1990-х гг. А. Мяцельскі быў адным з трох майстроў краіны, якія адраджалі выраб акарынаў. Сапраўды, ва ўмелых руках і гліна спявае! Яшчэ адна цікавасць ад майстра – вощаная кераміка, якая ў нагрэтым стане пакрываецца пчаліным воскам. Пры дэкарыраванні вырабаў майстар у якасці дадатковых матэрыялаў выкарыстоўвае лазу, саломку, скуры жывёлаў, лён, баросту.

Выраб дымлёнай керамікі – адзін з самых складаных тэхна-

Вёска Андрэеўшчына, дзе Андрэй стварае свае арыгінальныя керамічныя вырабы, знаходзіцца за 22 км ад Дзяржынска, удалечыні ад аўтамагістралі Мінск – Брэст, па якой шматлікія турысты наведваюць Нясвіж, Мір, Косава...

Андрэй марыць, каб на гэтай ажыўленай аўтамагістралі ўзнік Дом рамёстваў, дзе ён змог бы знаёміць праезджых са сваім майстэрствам і прадаваць вырабы. Такія майстэрні мне давалася бачыць у Балгарыі, дзе добра развіты турызм. Ёсць дамова з турфірмамі, каб усе турыстычныя аўтобусы спыняліся каля такіх майстэрняў, такім чынам турысты могуць пазнаёміцца з працай керамістаў і набыць іх вырабы. У Беларусі, на жаль, такое не практыкуецца.

Пакуль жа А. Мяцельскі працуе ў Цэнтры экалагічнага турызму «Станькава», дзе ў гандлёвай палатцы выстаўляе

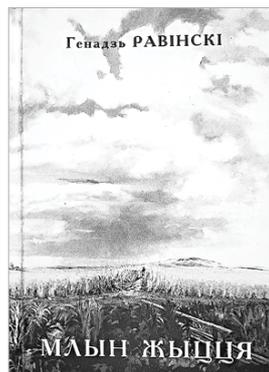

Сёлета ў ліпені падчас фестываля «Славянскі базар у Віцебску» праходзіў Міжнародны конкурс майстроў па кераміцы і ганчарстве «Гліна спявае». Свята сабрала рэкордную колькасць глядачоў і керамістаў з Беларусі, Украіны, Расіі, Літвы, Латвіі, Эстоніі. Усе майстры былі адзначаныя ўзнагародамі, а Гран-пры конкурсу атрымаў А. Мяцельскі. У адказ майстар падараваў арганізатарам фестываля сярэднявечны «мабільны тэле-

лагічных працэсаў у працы кераміста, таму сёння мала хто займаецца гэтым. Тэхналогія абпалу доўгі час была забытая, і А. Мяцельскі адраджае яе. Вырабам дымлёнага посуду займаліся ў старажытным Кітаі, а ў дакументах Вялікага Княства Літоўскага гаршчкі, апрацаваныя спосабам задымлення, згадваюцца пад назвай «dumezi». Таксама задымлены посуд спецыяльна выраблялі да іўдзейскага свята Песаха.

на продаж свае вырабы. Большасць з іх пазначаная літарамі WR з птушкай пасярэдзіне. Андрэй тлумачыць, што WR, або Write Raven, у перакладзе з англійскай мовы – «белы крумкач». Яго вырабы ствараюцца па ўнікальнай тэхналогіі, таму майстар вырашыў выкарыстаць гэты знак, каб паказаць іх адрозненне ад іншых.

Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск

Навіны Універсітэта культуры і мастацтваў

У Год малой радзімы на кафедры бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў стартаваў праект «Імя на карце Радзімы». Праект распаўсюдзіў студэнты 3-га курсу ў межах вучэбнай дысцыпліны «Бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства» пад кіраўніцтвам прафесара кафедры бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці Валентыны Саітавай і старшага выкладчыка кафедры інфармацыйных рэсурсаў і камунікацыяў Алены Паліцэвіч. Адна з задач праекта з'яўляецца вывучэнне студэнтамі жыцця і дзейнасці сваіх землякоў.

Першы этап праекта быў прысвечаны знакамітым выпускнікам факультэта бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці розных гадоў выпуску. Падрыхтоўка спецыялістаў бібліятэчнай галіны пачалася на базе Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А.М. Горкага ў год вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. За дзесяці гадоў факультэт стаў базай падрыхтоўкі спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі, якія паспяхова ажыццяўляюць бібліятэчна-інфармацыйнае забеспячэнне розных галінаў і сфераў грамадства, выдатна правялі сябе і ў іншых абласцях дзейнасці.

Напрыканцы мая на факультэце студэнты 330 М групы (напрамак бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасць, менеджмент) правялі мерапрыемства для студэнтаў малодшых курсаў, на якім былі прадстаўлены

электронныя прэзентацыі і выступленні, прысвечаныя Алене Мазанік, Герою Савецкага Саюза, адной з выканаўцаў плана знішчэння генеральнага камісара Беларусі Вільгельма Кубэ, у пасляваенны час – намесніку дырэктара Фундаментальнай бібліятэкі Акадэміі навук БССР, заслужанаму работніку культуры БССР; легендарнай Алене Бяловай, фехтавальшчыцы на рапіраж, чатырохкратнай Алімпійскай чэмпіёнцы, шматразовай чэмпіёнцы свету, сёння прафесару Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта фізічнай культуры; Таццяне Кузьмінч, намесніку дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, кандыдату педагагічных навук, дацэнта; Інасе Семчанкавай, бізнес-лэдзі, заснавальніцы і ўладальніцы Моднага Дома «Юнона» (Беларусь, Украіна).

Перад прысутнымі выступіла І. Семчанкава, якая, у

складаныя часы страціўшы любімую работу ў бібліятэцы, павінна была шукаць сродкі для забеспячэння дастойнага жыцця чатырох дзяцей і асабістага самаздзяжджэння. Паспех прынёс бізнес у сферы моды. У 1993 г. Інаса Мікалаеўна заснавала ў Мінску Модны Дом «Юнона». Яна падкрэсліла, што спецыяльны дысцыпліны, якія вывучаюцца на факультэце, фарміруюць здольнасці да кіравання і сістэматызацыі – найважнейшыя якасці паспяховага менеджара ў модным бізнесе, якія вельмі дапамаглі ёй у арганізацыі і вядзенні ўласнай справы. Студэнты і выкладчыкі пачулі цікавыя апавед пра моду і яе новыя накірункі, пра калекцыі сукенак «Юноны», паглядзелі слайд-шоу. У ходзе сустрэчы ўзнікла ідэя рэалізацыі моднага праекта з удзелам студэнтаў пры падтрымцы «Юноны». У Інстаграме Інаса Мікалаеўна напісала: «Беларускі Універсітэт Культуры – ВНУ, у якой я вучылася з захваленнем».

Другі этап праекта «Імя на карце Радзімы» адбыўся ў чэрвені ў форме электронных прэзентацыяў і выставы, якую студэнты (напрамак бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць, аўтаматызацыя) прысвяцілі сваім знакамітым землякам і родным мясцінам. Мерапрыемства было прымеркаванае да Дня незалежнасці Рэспублікі

Беларусь. Студэнты распавялі аб смелых і таленавітых людзях, якія нарадзіліся ці жылі ў буйных гарадах, мястэчках і вёсках, і якія абаранялі родную зямлю ад ворагаў ці зрабілі вялікі ўклад у развіццё мастацтва, культуры, спорту. Сярод прадстаўленых асоб ураджэнцы г. Рэчыцы – выдатны мастак Аляксандр Ісачоў і велароншчык Васіль Кірыенка; Фёдар Крыловіч, выканаўца буйнейшай дыверсіі ў гады Другой сусветнай вайны – узрыву на чыгуначнай станцыі ў Асіповічах нямецкіх эшалонаў 30 ліпеня 1943 г.; мастак Нікадзім Сілівановіч, ураджэнец вёскі Цынцэвічы (Вілейскі раён) і мінчанін Раман Засло-

наў, унук Героя Савецкага Саюза Канстанціна Заслонова; заслужаны дзеяч культуры БССР Паўліна Мядзёлка з вёскі Будслаў і многія іншыя.

Актыўнасць студэнтаў, іх выразны інтарэс да мінулага і сучаснасці сваёй малой і вялікай радзімы, паважлівае стаўленне да землякаў і сучаснасці сваёй малой і вялікай радзімы, паважлівае стаўленне да землякаў і сучаснасці сваёй малой і вялікай радзімы, паважлівае стаўленне да землякаў і сучаснасці сваёй малой і вялікай радзімы, паважлівае стаўленне да землякаў і сучаснасці сваёй малой і вялікай радзімы.

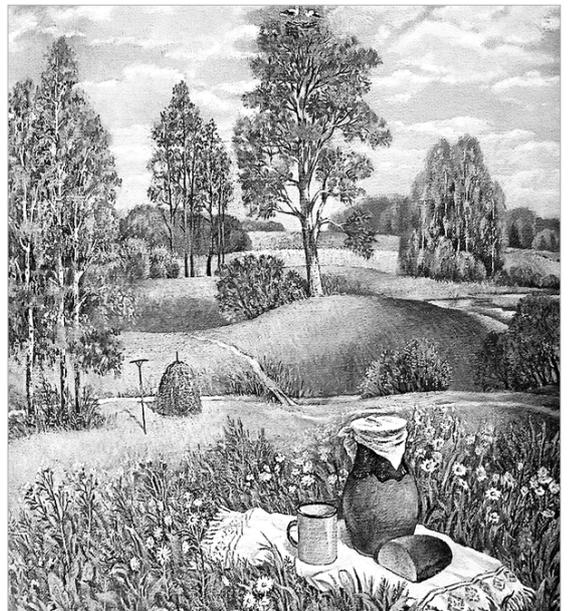
Валентына САІТАВА
Фота Алены ПАЛІЦЭВІЧ

Радзіма пачынаецца з Жодзіна

3 8 жніўня ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» ў Мінску праходзіць выставка Мікалая Шышлова «Тут Радзімы майё пачатак...», прымеркаваная да 55-годдзя горада Жодзіна і да Года малой радзімы.

М. Шышлоў нарадзіўся ў 1947 г. у Жодзіне. Скончыў мастацка-графічны факультэт Віцебскага педагагічнага ўніверсітэта і адзяленне мастацкай керамікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Ён – графік, жывапісец, аўтар дробных карыкатураў, тонкіх пранікнёных малюнкаў і акварэльных пейзажаў. Асноўная тэма яго творчасці – Беларусь, прыгажосць яе прыроды, краявіды роднага Жодзіна. На выстаўцы прадстаўлены працы розных перыядаў, разнастайныя па тэматыцы і тэхніцы выканання.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Знайдзіце прозвішчы сваіх дзядоў!

У бібліятэцы Кангрэса ЗША захаваліся аўтографы слонімскай школыкаў.

Рэч у тым, што ў 1926 годзе адзначалася 150-годдзе з часу ўтварэння Злучаных Штатаў Амерыкі. З гэтай нагоды ў Польшчы прайшла маштабная акцыя – школы і гімназіі атрымалі аднолькавыя аркушы паперы, якія падпісалі настаўнікі і вучні, а часам і іх бацькі. Пасля аркушы з подпісамі былі сабраныя ў кнігі, якія перадалі ў ЗША. Амерыканцы захавалі гэтыя дакументы, такія важныя для нас.

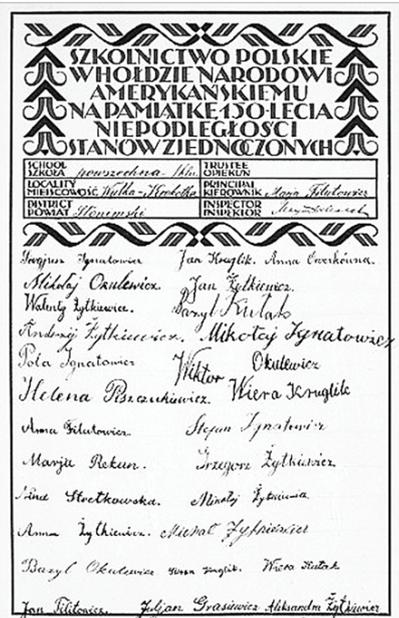
Цяпер кожны можа пашукаць подпісы сваіх сваякоў. На аркушах можна пабачыць аўтографы хлопчыкаў і дзяўчынак са Слоніма, Альбярціна, Вострава, Вялікай Кракоткі, Задвор'я, Клепачоў, Лапухова, Махначоў, Міжэвічаў, Мыслава, Пасінічаў, Сялявічаў, Чаплялёва, Шылавічаў, Яруцічаў.

Аўтографы можна знайсці самастойна: Польскія дэкларацыі захаплення і сяброўства для ЗША. 1926 // Бібліятэка Кангрэса ЗША. Ададзел рукапісаў (Polish declarations of admiration and friendship for the United States, 1926 // Library of Congress USA. Manuscript Division).

За падказку мы ўдзячныя нашаму сталаму чытачу Сулейману Байрашэўскаму.

Сяргей ЕРШ

(Друкуецца паводле электроннага выдання «Слоніmsкі край», № 7(29), 2018 г.)

Аўтографы школьнікаў 7-класнай школы № 2 Слоніма і Вялікай Кракоткі

«Погляд на Астурью» Аляксандра Галынскага

Сярод айчынных падарожнікаў XIX ст. Аляксандр Галынскі вылучаецца тым, што, вандруючы па розных краінах і кантынентах, ён выявіў цікавасць і да паўночнай часткі Іспаніі.

На свет будучы вандроўнік прыйшоў у 1816 г. у Крычаве. Як удзельнік лістападаўскага паўстання 1830 – 1831 гг. вымушаны быў пакінуць родны край. За мяжой ён шмат падарожнічаў не толькі па Еўропе, але і Блізкім Усходзе (наведваў Егіпет), Паўночнай і Паўднёвай Амерыцы, у выніку чаго пабачыў свет іх апісанні. Так, у 1843 г. упершыню на французскай мове быў апублікаваны яго «Погляд на Астурью».

Трапіўшы ў гэтую правінцыю на поўначы Іспаніі праз цэнтральную частку краіны, Аляксандр Вікенцьевіч звярнуў увагу на кантраст прыродна-кліматycznych умоваў у суседніх рэгіёнах. Згодна з яго запісамі, пераадолеўшы перавал Шахарэс, падарожнік, які колькі хвілінаў таму пакутаваў ад спекі ў Кастыліі, ступіўшы на астурыйскую зямлю, сустрэўся тут з халадамі і залевамі. Паводле назіранняў аўтара, характэрнае для поўначы Іспаніі цёплае надвор'е стварае прыдатныя ўмовы для буняны раслінаў, а частыя ападкі не даюць перасохнуць туэйшым вадаёмам.

Пад час свайго падарожжа А. Галынскі заўважыў, што мясцовыя жыхары карыстаюцца чыстай кастыльскай мовай. Гэта дало яму падставы выказаць меркаванне, згодна з якім сярод продкаў астурыйцаў былі калі не сябры Сіда, то рыцары Пелайа.

З тэксту вынікае, што А. Галынскі быў уражаны малюўнічай прыродай гэтага краю, дзе суровыя горныя краявіды злагодваліся ўпарадкаванымі раўнінамі.

Сярод гарадоў і мясцінаў, у якіх А. Галынскі трапіў пад час падарожжа па Астурью, ён згадвае яе сталіцу Аўеда. Яна, паводле яго назіранняў, вы-

глядае як вялікі горад у значнай ступені дзякуючы катэдрам, што па вышні пераўзыходзіць усе мясцовыя пабудовы. Аднак сталіца правінцыі не вельмі ўразаіла А. Галынскага сваёй архітэктурай. Яго ўвагу прыцягнула толькі згаданая катэдра са змешчанымі ў ёй рэліквіямі. Наведваючы храм, аўтар «Погляду на Астурью», будучы чалавекам новага часу, з іроніяй паставіўся да святых і аповеду пра іх каноніка, які суправаджаў яго, чым выклікаў у святара нечаканую рэакцыю. У адказ на словы наведніка ён заўважыў, што насамрэч добра разумее суразмоўцу, у пацвярджэнне чаго выдаў шэраг эпіграмаў у вальтэр'янскім стылі на адрас рэлігіі і хрысціянскіх каштоўнасцяў. Гэты выпадак яскрава сведчыць аб тым, што ў другой палове XIX ст. у Іспаніі, хоць і пазней за іншыя краіны і, падаецца, у менш радыкальнай форме, але распачаўся перагляд стаўлення да рэлігійных традыцыяў.

Не засталіся па-за ўвагай падарожніка і гістарычныя мясціны, варты наведвання, сярод якіх згадвае знакаміты Кавадонгу, дзе кароль Пелайа здабыў перамогу ў бітве з арабамі. Па дарозе да яе А. Галынскі пабываў у невялікім мястэчку Нарэнія. Згодна з прыведзенай аўтарам «Погляду на Астурью» легендай, яго тут заснавалі швейцарскія краўцы, паколькі гэтыя мясціны, калі яны сюды трапілі, нагадалі ім родныя краявіды.

Закранаючы пытанне развіцця гаспадаркі ў тым рэгіёне, падарожнік адзначае, што ў эканамічным плане астурыйцы адстаюць ад баскаў, нягледзячы на ўрадлівасць мясцовых глебаў і багацце флары. Паводле назіранняў А. Галынскага, тут багаты ўрадныя каштанаў і арэхаў, якія сталі крыніцай экспарту для краю.

Акрамя таго, астурыйская зямля плодная на яблыкі, з якіх вырабляюць сідр не горшы за нармандскі. Таксама тут растуць цудоўныя персікі, грушы, слівы і дыні, а сярод збожжавых найлепшыя ўраджаі дае кукуруза.

У творы А. Галынскі прыводзіць апісанне свайскіх жывёлаў, сярод якіх вылучае валоў – незамежных памочнікаў сялянаў. Узгадваючы таксама коней, аслоў і мулаў, вандроўнік падкрэслівае, што яны сустракаюцца тут рэдка і ўсе здаюцца аднолькава малымі і хваравітым, але затое яны добра адаптаваны да спекі.

З прадстаўленага аўтарам апісання знешнасці астурыйца можна даведацца, што ён высокага росту, вызначаецца дужасцю і зграбнасцю, мае разумны выраз твару. Яго характару ўласцівыя прадбачлівасць, прапавітасць. У адрозненне ад кастыльца, які выяўляе свой іспанскі гонар праз фанабэрыстыя паводзіны, пагардлівую задзірыстасць, астурыец паказвае яго не-

пасрэдна праз словы і жэсты. Падкрэсліваючы цягліваць жыхара Астурый, А. Галынскі адзначае, што, падаючыся помце, ён ператварэў кій, які ніколі не выпускае з рук, у небяспечную зброю.

Адносна астурыйскіх жанчынаў вандроўнікзначае, што яны маюць правільныя рысы твару, а іх фігура зграбная і высокая. На яго думку, цяжкая праца, што рана выпадае на жаночую долю, а таксама вільготны клімат, у якім ім даводзіцца жыць, надаюць іх тэмпературу паўночную халаднасць.

«Погляд на Астурью» Аляксандра Галынскага, які, на жаль, да сённяшняга часу застаецца для беларускага чытача малавядомым творам падарожнай літаратуры XIX ст., цікавы тым, што ў ім аўтар, дзякуючы непасрэднаму знаёмству з правінцыяй на поўначы Іспаніі, не толькі дэталічна сваім досведам ад сутыкнення з гістарычна-культурнымі, рэгіянальнымі асаблівасцямі гэтага краю, але і стварае яго запамінальны вобраз, прапушчаны праз прызму ўспрыняцця ўраджэнца беларускай абшчыны.

Алена ВАЛЧУК,
старшы навуковы супрацоўнік аддзела
ўзаемазвязяў літаратуры
Цэнтра даследаванняў
беларускай культуры, мовы
і літаратуры НАН Беларусі

Выданні краязнаўчай краіны

Генералы і адміралы Лунінецчыны

У ліпені ў ААТ «Брэсцкая друкарня» ўбачыць свет гісторыка-краязнаўчы зборнік «Гонар і памяць Зямлі Лунінецкай» накладам 100 асобнікаў. Укладальнік Іван Панасюк сабраў пад адной вокладкай уласныя матэрыялы і публікацыі з мясцовых газетаў «Лунінецкія навіны» (найперш тэксты Таццяны Канапацкай), «Информ-прогулка» ды іншых выданняў.

У кнізе распавядаецца пра генералаў і адміралаў, чый лёс звязаны з Лунінецчынай. Гэта контр-адміралы Яўген Шулакоў (1906 – 1966) з Лунінца і Мікалай Качановіч з Бастыні, генерал-палкоўнік, Герой Савецкага Саюза Аляксандр Петрушэўскі (1898 – 1976) з Лунінца, генерал-лейтэнант Войска Польскага Баяслаў Кяневіч (1907 – 1969) з Дварца, брыгадны генерал Войска Польскага Міхаіл Янкубік (1914 – 1966) з Чучавічаў, генерал-маёры Геройм Вяраніч з Лунінца, Іван Дырмэн з Бастыні, генерал-

маёр запаса Канстанцін Сумар з Вічына (званне атрымаў на пасадзе старшыні Брэсцкага аблвыканкама).

У Лунінцы пахаваныя Герой Савецкага Саюза Пётр Багданаў (1924 – 1945), Мікалай Давыдаў (1921 – 1949), Іван Пятра (1921 – 1949), тут служылі

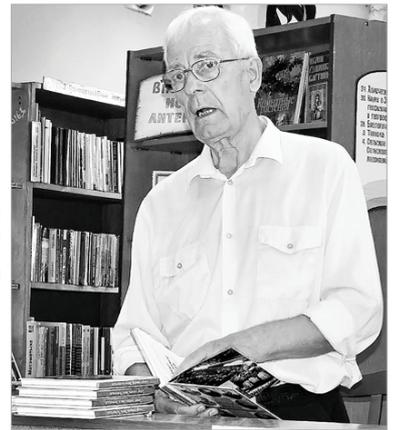
ці працавалі Васіль Лазараў (1920 – 1988), Мікалай Наскоў (1922 – 1971), Аляксандр Філімонаў (1918 – 2007).

У выданні змешчаны спіс каля 250 воінаў-афганцаў з Лунінецчыны (з той вайны не вярнуліся 10 нашых землякоў). У кнігу ўвайшлі таксама праграма школьнага спекурса «Лунінецчыназнаўства» Ніны Трагубавай і Вадзіма Жылко, спіс населеных пунктаў раёна і нарыс «Назвы зямлі Лунінецкай» Сцяпана Нефідовіча, спіс вуліцаў Лунінца з тлумачэннем, у гонар каго яны названыя. У выданні шмат каляроваў ілюстрацыяў.

Укладальнік зборніка І. Панасюк выказвае шчырую ўдзячнасць Леаніду Пракопчыку, Аляксандру Касцюку, Гергію Курыловічу і Раману Шабуню, якія дапамаглі ў выданні кнігі, рэцэзенту – дацэнту Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта Аляксандру Савічу (дарэчы, ураджэнцу Багданаўкі), края-

знаўцам, журналістам, фатографам... У невялікім пасляслоўі Іван Аляксеевіч прапаўвае, каб гэты зборнік стаў пачаткам серыі «Знакі-мітыя землякі Лунінецчыны», згадвае нашых землякоў – вядомых педагогаў, артыстаў, пісьменнікаў, спартсменаў, Герояў Сацыялістычнай Працы... Як слушна зазначае І. Панасюк, новая кніга – «гэта малая частка матэрыялаў аб нашых знакамітых земляках». Але, заўважу, частка каштоўная.

З нагоды выхаду кнігі ў Лунінецкай раённай бібліятэцы прайшла творчая сустрэча. І. Панасюк паказаў тэматычны слайд-фільм, уручыў асобнікі выдання калегам. З выходам зборніка яго павіншавалі краязнаўцы і літаратары С. Нефі-

Выступае Іван Панасюк

довіч, Васіль Туміловіч, Т. Канапацкая, Віктар Пінігін, загадчыца аддзела бібліятэкі Валянціна Рагалінская, а таксама аўтар гэтых радкоў. Плённай працы краязнаўцаў Лунінецчыны пажадала Ларыса Панасюк, шматгадовы памочнік і сааўтар Івана Аляксеевіча.

Вадзім ЖЫЛКО
Фота
Віктара ПІНІГІНА

Сцяпан Кароль — «крылаты» сын Беларусі

Хочацца з удзячнасцю ўспомніць імёны тых, хто выстаяў у Вялікай Айчыннай вайне. Гэта мужныя, моцныя духам людзі, якія сталі легендамі нашай Бацькаўшчыны. Адзін з іх – Сцяпан Кароль, генерал-лейтэнант авіяцыі, які нарадзіўся ў в. Дварэц Дзятлаўскага раёна.

Нарадзіўся Сцяпан Георгіевіч у сялянскай сям'і ў 1894 г., бацька яго памёр рана, пакінуўшы пяцёрх дзяцей. Сваёй зямлі не было, таму маці працавала наймічкай, з самых ранніх гадоў беручы з сабой на заробкі дзяцей. Сцяпан рана стаў самастойным, таму што старэйшыя браты пайшлі ў свет, і хлопца застаўся за гаспадарам. Маці вельмі хацела даць малодшаму сыну хаця б пачатковую адукацыю, таму аддала Сцяпана ў царкоўнапраходскую школу ў в. Дварэц. Потым ён быў вучнем у сама-тужніка, спасцігаў старэйна-сясарнае рамяство, якое потым не аднойчы спатрэбілася ў жыцці. Нягледзячы на здольнасць, хлопец работы не знайшоў.

У 1913 г. маладых хлопцаў вербавалі на будаўніцтва Маньчжурскай чыгункі. З Дварца рушыла ў свет некалькі чалавек, у тым ліку і Сцяпан. Вярнуўшыся дадому, працаваў на чыгунцы. На пачатку Першай сусветнай вайны яго прызвалі ў армію. Сцяпан марыў трапіць у кавалерыю, але быў прызначаны радавым у авіяцыйную эскадрыллю. Ваяваў у 29-м авіяцыйным атрадзе на Заходнім фронце, спачатку на тэрыторыі Беларусі, потым у Прыбалтыцы.

У час Кастрычніцкай рэвалюцыі С. Кароль выбралі членам ваенна-рэвалюцыйнага камітэта авія-

атрады. Армія развальвалася, салдаты выказвалі недавер царскім афіцэрам. На пасаджэнні камітэта было вырашана лётчыкаў-афіцэраў расстраляць, а самалёты спаліць. Але С. Кароль і яшчэ тры прадстаўнікі камітэта рэзка выказваліся супраць знішчэння лётнай тэхнікі.

У канцы лютага 1918 г. Сцяпан Георгіевіч зноў паступіў на службу ў захаваны намаганнямі ваенна-рэвалюцыйнага камітэта 32-і авіяатрад, які ўвайшоў у 2-ю Петраградскую авіябрыгаду Карэльскага фронту, дзе ваяваў да лета 1919 г.

3 ліпеня 1919 па сакавік 1920 г. наш зямляк вучыўся ў Ягор'еўскай

авіяшколе пад Масквой, удзельнічаў у баях супраць Дзянікіна, служыў авіяматырыстам атрады асобага прызначэння пры штабе Каўказскага фронту, быў лётчыкам-курсантам Зарайскай і Маскоўскай авіяшкол. З канца 1921 па 1924 г. С. Кароль – лётчык 3-га знішчальнага авіядывізіёна 1-й знішчальнай эскадрылі Ленінградскай ваеннай акругі, а ў 1923 г. стаў камандзірам атрады 1-й авіяцыйнай эскадрылі.

Увесну 1934 г. Сцяпана Кароля як лепшага лётчыка накіравалі кантралірам па вырабе самалётаў на завод фірмы «Фокер» у Галандыю, у гарады Утрэхт і Амстэрдам. Асноўнай яго працаю было выпрабаванне самалётаў, вывучэнне канструкцыі новых машынаў, праверка надзейнасці механізмаў.

У 1935 г. Кароль быў прызначаны камандзірам і камісарам 53-й авіябрыгады Беларускай ваеннай акругі ў Бабруйску. Адначасова кіраваў будаўніцтвам аэрадрома і ваеннага гарадка. У ліпені 1935 г., пасля заканчэння Ваенна-паветранай акадэміі імя Жукоўскага, яго накіроўваюць камандзірам 65-й знішчальнай авіябрыгады ў Жытомір.

Улетку 1937 г. у палку пачаліся масавыя арышты. С. Кароля вызвалілі ад камандавання, выключылі з партыі. Жыццё сям'і было пад пагрозай. На пачатку 1939 г., калі рэпрэсіі крыху спыніліся, Кароля выклікалі на партыйную камісію і ўзнавілі ў партыі. Цягам 1939 г. быў намеснікам камандуючага Паўночна-Каўказскай ваеннай акругі, а пасля заканчэння Акадэміі Генеральнага штаба ў Маскве займаў пасаду намесніка камандуючага ваенна-паветранымі сіламі Паўночна-Каўказскай ваеннай акругі.

Сцяпан Кароль

На пачатку Вялікай Айчыннай вайны С. Кароля прызначылі намеснікам камандуючага Паўночна-Каўказскай зоны супрацьпаветранай абароны, у маі 1942 г. – камандзірам 148-й знішчальнай авіядывізіі супрацьпаветранай абароны, якая дыслакавалася ў Волагдзе. Дывізія ўдзельнічала ў бітве на Курскай дузе.

У чэрвені 1943 г. Сцяпан Георгіевіч быў прызначаны камандзірам авіяцыйнага корпуса, які прымаў удзел у вызваленні Кіева. З 1946 г. – камандзір 120-й знішчальнай авіядывізіі супрацьпаветранай абароны Харкава. У 1951 г. выйшаў у запас на стане здароўя ў званні генерал-лейтэнанта авіяцыі. Жыў у Кіеве, там і памёр 20 студзеня 1975 г.

Пасля С. Кароля засталася добрая памяць, і ніколі не знікне з нашай гісторыі імя аднаго з першых авіятараў краіны, мужана сына Дзятлаўшчыны. А чалавек жыве, пакуль жывая добрая памяць пра яго.

Алена КАЗЛОВА,
бібліятэкар Дварэцкай сельскай
бібліятэкі сямейнага чытанья,
Дзятлаўскі раён

Сцяпан Кароль з жонкай Анімаісай і дзецьмі Рэнатай і Радзірам

Калекцыянерам, і не толькі

Мініяцюрныя сваякі дыназаўраў

На тэрыторыі Беларусі сустракаецца 3 віды яшчарак. Найбольш часта можна ўбачыць яшчарку порсткую – яна атрымала такую назву за хуткія і рэзкія, імпульсіўныя рухі. Яшчарка жывародная з'яўляецца другім па масавасці відам рэптыліяў пасля порсткай яшчаркі. Названая так за ўласцівае ёй яйкажывараджэнне: яна не адкладае яйкі ў зямлю, а носіць іх у сабе.

Вераценніца ломкая – адзін прадстаўнік бязногіх яшчарак у Беларусі. Яе часта блытаюць з мядзянкі і бязлітасна знішчаюць. Відавая назва дадзеная дзякуючы здольнасці яшчаркі адкідаць (ламаць) хвост.

13 жніўня Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь выпусціла ў абарачэнне тры паштовыя маркі ў працяг серыі «Рэп-

тыліі». На марцы № 1269 змешчана выва яшчаркі жывароднай, на марцы № 1270 – яшчаркі порсткай, на марцы № 1271 адлюстраваная вераценніца ломкая. Памер марак 37 x 26 мм, выданыя накладам па 75 тыс. Друкавалі таксама ў малым аркушы памерам 132 x 75 мм (5 марак і купон) накладам 20 тыс. Выйшлі ў Бабурыскай узбуйненай друкарні імя А.А. Непагодзіна.

Над дызайнам марак працаваў Аляксандр Міцянін і Марына Віткоўская, яны ж працавалі дызайн канверта «Першы дзень» і спецтэм-пеля, падрыхтавалі 3 карткі для картмаксімумаў.

У дзень выпуску паштовых марак у абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска адбылося спецгашэнне на канверце «Першы дзень».

Дзякуючы дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Званы мінуўшчыны гудуць

Лоеўскі прарыў 6 ліпеня 1651 г.

У час Люблінскага сейма 1569 г. у падмурак «дзяржавы абодвух народаў» – Рэчы Паспалітай – высылкамі тагачаснай польскай дыпламатыі была закладзена, што называецца, «міна запаволенага дзеяння».

Украіна прывілеем караля і вялікага князя Жыгімонта Аўгуста была адарваная ад Вялікага Княства Літоўскага (далей – ВКЛ або Княства) і ўключаная без аніякіх атрыбутаў у дзяржаўнасці ў склад Кароны Польскай. Гэтая «міна» не магла не рвануць у гістарычнай перспектыве, і яна рванула ўжо ў сярэзіне XVII стагоддзя вялікай вызваленчай вайны ўкраінскага народа 1648 – 1658 гг., вядомай як «Казачына» або «Хмяльнічына».

Маланкі гэтай вайны не толькі моцна ўдарылі па Кароне Польскай, але і патрапілі ў ВКЛ, дзе ўспыхнулі ў форме антыфеадалнай антыкаталіцкай казацка-сялянскай вайны, якая палыхала на прасторах Княства на працягу 1648 – 1651 гг. Вядома, што ў час казацка-сялянскай вайны на Беларусі ў эпіцэнтр барацьбы варагоўшчы бакоў з прычыны свайго географічнага становішча і гістарычных абставінаў двойчы патрапіла беларускае мястэчка Лоеў – тагачасны цэнтр Лоеўскага староства (цяпер райцэнтр Гомельскай вобласці, што месціцца на самай паўднёва-ўсходняй мяжы з Украінай).

31 ліпеня 1649 г. пад Лоевам адбылася вядомая Лоеўская бітва – самая вялікая бітва гэтай вайны на Беларусі, у якой войска ВКЛ пад кіраўніцтвам польнага гетмана Януша Радзівіла нанесла цяжкую паразу казацка-сялянскаму войску на чале з наказным гетманам Міхаілам Крычэўскім. Гэтая пераможная бітва завяршыла першы этап вайны, яна дазволіла абраніць межы ВКЛ і прымусіла Багдана Хмяльніцкага (1595 – 1657) і ўкраінскую казацкую старшыню перайсці на абарончы пазіцыі на сваім паўночным памежжы з ВКЛ, – што засведчыла правал іх спробы ўзяць вялікае сялянскае антышляхецкае і антыпольскае паўстанне ў ВКЛ і прыяднаць яго паўднёвую частку да Украіны.

6 ліпеня 1651 г. Лоеўскім прарывам Януш Радзівіл распачаў заключны этап казацка-сялянскай вайны ў Беларусі, у час якой войска ВКЛ узяло ўдзел у падаўленні паўстання ўкраінскай казакоў і ўвайшло ў «сэрца Украіны» – Кіев. З прычыны таго, што, на наш погляд, абставіны і ход Лоеўскай бітвы 6 ліпеня 1651 г. у беларускай гістарыяграфіі на сёння асветлены недастаткова, да таго ж ёсць пэўныя спрэчныя моманты і недакладнасці ў адлюстраванні гэтых падзеяў у замежнай гістарыяграфіі, існуе неабходнасць разгледзець іх больш грунтоўна. Мы і пастараемся тое зрабіць у гэтым артыкуле.

Крэда Януша Радзівіла

Стратэгам перамог у Лоеўскіх бітвах стаў адзін з самых выбітных прадстаўнікоў найбольш заможнага і разгалінаванага ў ВКЛ княскага роду Радзівілаў герба «Трабы» Януш Радзівіл (1612 – 1655) – постаць у гісторыі Беларусі надзвычай самабытная і яркая, але неадназначная і трагічная. «Духаблічны Януш» – назваў яго вядомы даследчык біяграфію знакамітага ВКЛ Вітаўт Чарпка. Гэта невядома. Для ворагаў Януш выяўляў аблічча бязлітаснага, жорсткага і раслучага палкаводца і палітыка, для шляхетных жыхароў Княства – самаадданага абаронцы Айчыны.

З дзіцячых гадоў бацька Януша Крыштаф Радзівіл, першы ў гісторыі польны гетман ВКЛ, увёў сына ў атмасферу прыворнага жыцця пры каралі і вялікім князю Жыгімонце III Вазе, дзе той хутка стаў сябрам яго сыноў Уладзіслава і Яна Казіміра. Януш атрымаў добрую па тым часе адукацыю.

(Гравюра Гірша Ляйбовіча)

Спачатку вучыўся ў кальвініскай гімназіі ў Слуцку, затым у Лейпцыгскім, Альдорфскім і Лейдэнскім універсітэтах, у якасці валанцёра ўдзельнічаў у войску Генрыха Аранскага ў штурме Мастрыхта, дзе набыў вайсковы досвед.

Хутка гэты досвед спатрэбіўся Янушу ў часе вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1632 – 1634 гг., у якой ён разам з бацькам удзельнічаў у баях за Смаленск. Пасля ўзыходжання Уладзіслава IV Вазы на трон караля і вялікага князя Рэчы Паспалітай у 1633 г. атрымаў пасаду падкаморага – дарадцы гаспадара, адказнага за лад у каралеўскіх пакоях.

(Працяг на стар. 8)

Дзівосы жывёльнага свету

Уздоўж

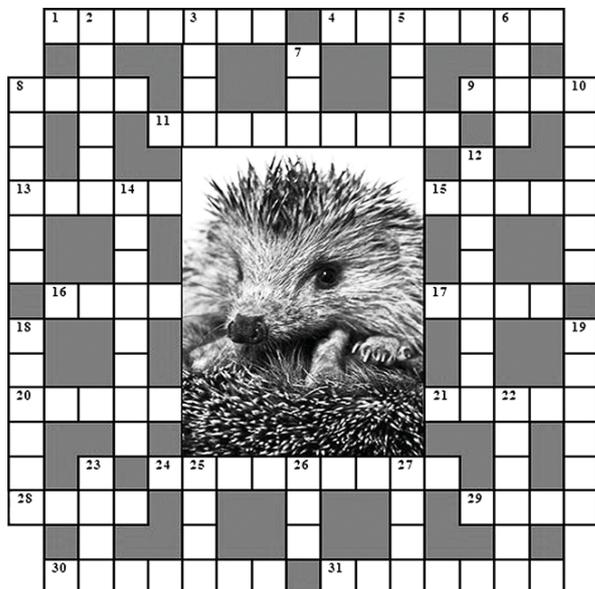
1. Рыба-«снайпер», уладальніца «пнеўматычнай» зброі; за яе выключныя здольнасці ў сталіцы Таіланда г. Бангкоке ёй пабудавалі вялікі храм. 4. Пухысты звярок; паводле беларускіх павер'яў, яе некалі з'ела ліса, і ад гэтага поўсьць ... перамянілася з белага колеру на жоўты. 8. Пакаёвая сабака з вялікай круглай галавой, якая была вядомай ў Кітаі аж з I стагоддзя да н.э. 9. Драпежная жывёліна, якая вызначаецца розумам, цягавітасцю, сямейнай салідарнасцю; паводле легенды, у ... мог ператварыцца полацкі князь Усяслаў Чарадзеі. 11. або марскі агурок; жывёліна, жыхарка паўднёвых мораў, якая страляе ў ворага сваімі вантрабамі. 13. Назва лясной жырафы, жыхаркі трапічных лясоў Афрыкі, у якой адсутнічаюць галасавыя звязкі. 15. Маленькі драпежны звярок, у якога, паводле павер'яў, могуць ператварыцца «малочныя ведзьмы». 16. Куды ... з капітам, туды і рак з кляшнёй (прык.). 17. Будынак для размолу зерня; некалі пры вадзяных ... трымалі

чорных катой, чорных пеўняў, якія ўважаліся за лепшую ахвяру вадзяніку. 20. Невялікая шпакракрылая птушка, якая можа спаць у час палёту. 21. Тое, што і бурштyn. 24. альбо спрут; марскі «стралок», які страляе ў сваю здабычу атрутнай вадкасцю. 28. Птушка, веснік вясны; некалі адзін француз навучыў гэтую птушку высітваць «Марсельезу». 29. Тое, што і імгла. 30. Невялікае насякомае; птушкі іх выкарыстоўваюць для чысткі свайго пер'я. 31. Самы першы ў Беларусі пісьмовы матэрыял.

Упоперак

1. Назва палявой жабы; некалі пры яе першым веснавым кваканні ралі куляцца, а з'яўленне яе ў хадзе лічылася кепскім знакам. 3. Заяц на ... злаваўся, а ... не ведала (турэцкая прык.). 5. Лемуру вострава Мадагаскар, крык якога гучыць як смех звар'яцелага чалавека. 6. Насякомае-паразіт, якое можа «трымаць пост» больш за паўгода. 7. Леў чхнуў, і з'явіўся ... (арабская прык.). 8. Выкапнёвая жывёліна, якую колісь на Русі называлі «Індык-звер». 10. Імя індыйскай дзяўчыны, якую, які і яе сястру Амалу, «выхавала» ваўчыца. 12. Паўднёвая жывёліна, здольная мяняць сваю афарбоўку, мае язык-самастрэл. 14. Назва плоскага чарвяка, які можа не есці месяцамі, а пры адсутнасці ежы з'ядае сам сябе. 18. Тое, што і раскоша. 19. «Тут завохала ... // Тут завохала жаўна: // – Вожык лекар? Ой, марока! // Вожык – доктар? Ой, мана!». З верша В. Гардзея «Вожык-лекар». 22. Насякомае гарачых краінаў, самая ўсёедная істота на Зямлі. 23. Мянушка мядзведзя, сябра Маўглі, з «Кнігі джунгляў» Р. Кіплінга. 25. Кашуля з шырокім адкрытым каўняром. 26. Невялікі грызун; у сярэдневяковай Аўстрыі суд прыгаварыў ... да выгнання з краіны за спусташэнне пасаваў. 27. ...-майстар. Старшы майстар у доменных цэхах.

Склаў Леан ЦЕЛЕШ

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Як падкаморы, ён працяглы час знаходзіўся пры гаспадарскім двары, суправаджаў уладара ў паездках па Польшчы і Літве. У якасці пасла выконваў даручэнні караля і вялікага князя і веў пасляхвоўныя перамовы з галандскімі генеральнымі станами, намесніцай іспанскага караля ў Галандыі інфантай Ізабэлай, англійскім каралём Карлам I Сцюартам.

З часам прыдворнае жыццё надакучыла Янушу – яму карцела мець свой канкрэтны занятак, каб не быць на паслугах у манарха, хай сабе і сябра. У 1646 г. Януш Радзівіл быў прызначаны польным гетманам ВКЛ, а ў 1647 г. стаў генеральным старастам Жамойці.

Патрыёт сваёй Радзімы – Вялікага Княства Літоўскага – ён шукаў шляхі ўмацавання дзяржаўнасці і аднаўлення поўнай незалежнасці Княства. Яшчэ ў 1635 г. Януш Радзівіл выразна абазначыў сваё палітычнае крэда да саюзніцкай Літвы – палякаў. На адным з прыёмаў караля і вялікага князя Уладзіслава ў Вільні, калі распачалася сварка літвінаў з кароннымі панамі з прычыны ўціску літвінаў апошнімі, Януш прыгразіў: «Прыйдзе той час, калі паны-палкі да дзвярэй не патрапяць, праз вокны іх будзем выкідаць». Гэтыя словы, якія Януш вымавіў ў эмацыянальным стане з грубай прамаю, сталіся памкненнем усяго яго жыцця.

Памятны знак на палявым вайсковым стане ВКЛ пад Лоевам. Усталяваны краязнаўцамі ў 2009 г. да 360-й гадавіны Лоеўскай бітвы 31 ліпеня 1649 г.

Фота Алены ПАЎЛОЎСКАЙ

Тады Уладзіслаў дараваў сваіму ўлюбёнцу гэтую выхадку, а вось польскія паны пра яе не забыліся, увесь час памяталі і ставіліся да яго падазраю.

На пачатку казацка-сялянскай вайны Януш Радзівіл узначаліў войска ВКЛ і восенню 1648 г. выступіў супраць паўстанцаў. Разбіў казацкія загоны і сялянаў, якія падтрымлівалі паўстанцаў-казакоў, і мяшчанаў, – вызваліў ад паўстанцаў поўдзень Беларусі.

Тады, пасля пераможнай бітвы 31 ліпеня 1649 г., Лоеўская брама – пераправа праз Дняпро – была адчыненая для паходу войска польнага гетмана на Кіеў. Але ён не рушыў ва Украіну, як гэтага настойліва патрабавалі новы кароль і вялікі князь Ян II Казімір, а павярнуў назад з войскам у Рэчыцу. Каралю ж у пісьме патлумачыў, што яго войска панесла вялікія страты, яму не стала харчоў, грошай, зброі, амаль усім не засталася пораху.

Але тады ўзнікае пытанне: ці толькі гэтымі прычынамі тлумачыцца адмова Радзівіла ад прадаўжэння наступальнага паходу? Напэўна, папоўніць войска людзьмі, харчаваннем і вайсковымі запасамі не складала вялікай праблемы. На наш погляд, слушным тут з'яўляюцца высновы на гэты конт В. Чаропкі: «Пэўна, Радзівіл не жадаў падтрымаць польскае войска, якое пад Збаражам акружылі казакі. Ратаваць Карону крывёй літвінаў? – навошта. Не дараваў Януш даўняй крыводзі палякам. І вось цяпер пакінуў іх без дапамогі. Мабыць, гэта галоўная прычына, чаму літвінскае войска не напала на Украіну».

Ва ўсялякім разе, такая лінія паводзінаў польнага гетмана цалкам адпавядала яго заяўленаму палітычнаму крэда. Тады ён мог сабе гэта дазволіць. Становішча Януша ў Княстве было трывалым як ніколі. Польскі кароль Ян Казімір – сябар, у ВКЛ яго цалкам падтрымлівалі канцлер ВКЛ, дзядзька Януша па мячы Альбрэхт Радзівіл, вялікі гетман, дзядзька па кудзелі Януш Кішка, канюшы ВКЛ, стрыечны брат Багуслаў Радзівіл. Паны-рада Княства таксама былі на яго баку і прасілі Яна Казіміра аб змяненні свайго загаду. Кароль пайшоў на саступкі.

Мікола АНІСАБЕЦ

(Друкуецца паводле літаратурнага альманаха «Палац», вып. 5, 2017 г.)

(Працяг будзе)

Жнівень

17 – Мацвееўка Уладзімір Іванавіч (1928, Мінск), паэт, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра (1996), Літаратурнай прэміі імя Васіля Віткі (2008) – 90 гадоў з дня нараджэння.

24 – Фадзеева Кацярына Юр'ёўна (1968), артыстка балета, народная артыстка Беларусі, лаўрэат прэміі імя Л. Александровскай (1996) – 50 гадоў з дня нараджэння.

25 – Грак Геннадзь Сцяпанавіч (1938, Смалевічы), беларускі мастак-графік, кніжны ілюстратар – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Вакар Сяргей Міхайлавіч (1928, Орша – 1998), скульптар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

27 – Пліс Міхаіл (1858, Гродзенская губ. – 1924), беларускі праваслаўны святар, грамадска-культурны дзеяч, педагог (выкладаў Закон Божы на беларускай мове), адзін з ініцыятараў стварэння ў Вільні Свята-троіцкага беларускага праваслаўнага таварыства, быў у ліку заснавальнікаў Таварыства беларускай школы – 160 гадоў з дня нараджэння.

28 – Пятроў Георгій Мікалаевіч (1888 – 1960), піяніст, хормайстар, дырыжор, педагог, адзін з арганізатараў і педагогаў Беларускай студыі оперы і балета (1930 – 1933), заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, заслужаны артыст Казахстана – 130 гадоў з дня нараджэння.

31 – Шырко Васіль Аляксандравіч (1948, Уздзенскі р-н), пісьменнік, публіцыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага (1998) – 70 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 29

Уздойж: 1. Экскурсія. 5. Фронда. 6. Клямка. 9. Марка. 10. Кобец. 11. Новік. 13. Ранак. 15. Пінск. 17. Астاپ. 18. Плот. 19. Марс. 22. Нубія. 23. Шаблі. 25. Дыван. 26. Абрус. 28. Лямус. 30. Торба. 31. Гродна. 32. Махаон. 33. Пінкавічы.

Упоперак: 1. Эпоха. 2. Судак. 3. Сялец. 4. Язмін. 5. Форынт. 7. Асвета. 8. Збан. 9. Мураванка. 12. «Купалінка». 14. Калія. 15. Паташ. 16. Камай. 17. Абрад. 20. Абарэг. 21. Свіран. 24. Біма. 27. Стоўп. 28. Ленін. 29. Спагі. 30. Трабы.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАХАВАЛЬНЯ – мемарыяльнае архітэктурнае збудаванне для пахавання цела нябожчыка. Звычайна пахавальні ставяць асобна і яны маюць уваход у сярэдзіну, часам іх убудовваюць у нефы ці крышты культовых збудаванняў. Вызначаюцца разнастайнасцю кампазіцыяў (мастабы, грабніцы, піраміды, маўзалеі, калумбары, пантэоны, саркафагі, капліцы), манументальнасцю, трываласцю будаўнічых матэрыялаў. Розныя віды пахавальняў вядомыя з глыбокай старажытнасці.

ПАШТОВАЯ СТАНЦЫЯ – від прыдарожных збудаванняў; уваходзіць у склад дарожнай архітэктурны. На фармаванне паштовай станцыі ўплывалі будаўнічыя традыцыі заезных двароў і корчмаў. Размяшчаліся звычайна па-за горадам і інш. населеным пунктам, на пад'ездах да іх, іншы раз у цэнтры невялікіх сёлаў і вёсак.

Уяўлялі сабой комплекс пабудоваў, аб'яднаных тэрытарыяльна станцыяй двара. Цэнтральнае месца ў кампазіцыі займаў будынак станцыі, дзе былі памяшканні для праезджых (гасцініца), кватэра дазорцы, пакой для запісу падарожных і інш. дапаможных памяшканні. Галоўным падоўжным фасадам будынак ставіўся паралельна дарозе. Яго разгорнутую сіметрычную кампазіцыю звычайна падкрэсліваў уваход у выглядзе партала з лаканічным дэкорам. Абпал асноўнага будынка знаходзіліся вароты ў двор. Па перыметры размяшчаліся філіялы для машыкоў, свіры, стайні, хлявы. Нярэдка гаспадарчыя пабудовы выходзілі за лінію галоўнага фасада і сіметрычна фланкіравалі будынак. Архітэктурна тыпавых паштовых станцыяў сярэдзіны XIX ст. мела рысы позняга класіцызму, псеўдарускага стылю, неаготыкі.

Паштовая станцыя сяр. XIX ст.: у г. Слаўгарад, у в. Няхачва (Івацэвіцкі р-н)

